

Косенко О.П., д.е.н., професор,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток ринкових відносин в економіці нашої країни формує нові відносини до інтелектуальної власності як до величезного інтелектуально-інноваційного потенціалу, здатного підняти як економіку країни, так і окремого промислового підприємства. Для ефективного економічного зростання промисловості необхідно створити ефективний механізм оцінювання комерційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності, інтелектуально-інноваційних технологій, сучасного технологічного обладнання, який би забезпечив їх ефективну дистрибуцію та використання. В ролі дієвого механізму активізації технологічної політики в науково-технічній і виробничій сфері може бути використано технологічний аудит. Технологічний аудит дозволяє прогнозувати комерційний потенціал нових розробок, управляти усім процесом просування прогресивних технологій на ринки. Трансформація науково-технічних розробок в сучасні прогресивні продукти, придатні для виробництва і ринку, - один з найскладніших етапів, що зв'язують науку із споживачем. Поки ще у вітчизняних підприємств мало досвіду в управлінні технологічним підприємництвом, відсутні відповідні методики і нормативні матеріали, які регламентують порядок використання і методи оцінки високих технологій при їх комерціалізації. Для успішної комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок потрібне проведення їх експертного аналізу і відбору з урахуванням як світового, так і національного споживчого попиту. Вони повинні мати потенціал корисності і затребуваності в ринкових умовах, що зумовлює актуальність та важливість проведення наукових досліджень в цьому напрямку.

Для вирішення цієї задачі надзвичайно важливим є завдання комерціалізації наявних інтелектуально-інноваційних технологій по наперед заданим критеріям, що дозволяє науково-обґрунтовано планувати трансфертну політику по комерційному використанні наявних інтелектуально-інноваційних ресурсів підприємства. І в цьому напрямку, як показують результати проведених нами досліджень, надзвичайно ефективним інструментом може стати концепція технологічного аудиту.

Багато дослідників української економіки стверджують, що вона має істотний науково-технічний і інтелектуальний потенціалом, ефективність використання якого надзвичайно низька. Проведений автором аналіз дозволили виявити ряд основних причин такого становища. До основних з них слід віднести:

- недостатній досвід використання в виробничо-підприємницької діяльності інтелектуальних технологій;
- відсутній ринковий попит (потреба) на результати інтелектуальної праці;
- відсутня пропозиція, необхідних ринку інтелектуальних технологій;
- надзвичайно бідна науково-методична база обґрунтування перспектив комерційного використання інтелектуальних технологій в виробничо-підприємницької діяльності промислових підприємств.

Звертаємо увагу на останню в переліку проблему, яка, як нам представляється, є найбільш важливою. Дійсно, невдача комерційної пропозиції інтелектуальних технологій на ринку може залежати від ринкової потреби, якості пропозиції, можливостей сучасної інфраструктури для його використання і т.д. Разом з тим, все це з'ясовується вже після рішення розробника (власника, користувача) виставити на продаж певної інтелектуальної технології. Для цього необхідно мати науково-методичною базою попередньої оцінки ринкових можливостей даної інтелектуальної технології, його комерційних перспектив як для продавця, так і для покупця. Тому завдання розробки методичних положень оцінки рівня комерційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності є надзвичайно важливою і актуальною. За останні два десятиліття в лексикон фахівців, що займаються підтримкою інноваційної діяльності, увійшов термін «технологічний аудит». Були розроблені методики його проведення, застосовні як на рівні регіону, так і на рівні підприємства. Були навіть зроблені спроби автоматизації технологічного аудиту. Розроблена система може використовуватися для визначення ступеня/можливості комерціалізації науково-технічних досягнень, зокрема, об'єктів інтелектуальної власності. На наш погляд, слід розрізняти терміни «технічний аудит» і «технологічного аудиту». Під «технічним аудитом» насамперед розуміється оцінка технічного рівня розробки (технології, продукту) підприємства. Під «технологічним аудитом» ми розуміємо аналіз технологій, досвіду, виробів і знань, які є в організації, регіоні і які потенційно можуть бути комерціалізовані. Такий технологічний аудит в наявних наукових публікаціях називається «класичним». Проведення «класичного» технологічного аудиту дозволяє знаходити і комерціалізувати ті можливості, які вже є, що відповідає завданням розвитку економіки України, поставленим на найвищому рівні. Таким чином, технологічний аудит як механізм знаходження потенційних можливостей в даний час є надзвичайно актуальною технологією в світлі вирішення завдань, що стоять перед українською економікою.

Технологічний аудит - це пошук розробок, технологій та об'єктів інтелектуальної власності на підприємствах, їх подальша капіталізація через забезпечення правової охорони та трансферу технологій. Технологічний аудит організації є однією з головних функцій системи комерціалізації

наукових досліджень. Технологічний аудит - це перевірка технологічних методів, прийомів і процедур, які використовуються організацією з метою оцінки їх продуктивності і ефективності. Технологічний аудит - це оцінка комерційного потенціалу і перспектив комерціалізації науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, виявлення можливостей комерціалізації знань, розробки рекомендацій щодо поліпшення управління інтелектуальними технологіями і розстановці пріоритетів використання ресурсів для її комерціалізації. В цьому відношенні аудит - складова загального стратегічного планування в організації та є невід'ємною від нього.

Завдання технологічного аудиту - забезпечення відбору, концентрації та оптимізації використання ресурсів підприємств для комерціалізації найбільш перспективних розробок. Технологічний аудит є фільтром, який забезпечує відбір розробок з найбільш комерційним потенціалом і дає можливість оптимізувати витрати на реалізацію проектів.

Питання управління інтелектуальними розробками, особливо останнім часом, під час переходу української економіки до періоду стабілізації макроекономічних показників, грати вирішальну роль у вирішенні проблем управління інноваціями на народногосподарському рівні. Проблемні акценти зміщуються до вирішення питань зростання економіки в цілому, і, зокрема до визначення шляхів, якими слід йти.

Сфера науково-технічної діяльності в нашій країні - одна з найбільш складних з точки зору нормативно-законодавчого забезпечення. На жаль, до цих пір з боку держави не зроблені кроки, необхідні для перетворення науково-технічної діяльності на повноцінну галузь народного господарства. До цих пір не розроблені чіткі механізми по залученню і використанню результатів науково-технічної діяльності, тобто об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) в господарський оборот. Адже саме держава зобов'язана звернути особливу увагу на науково-технічну діяльність і створити нормативно-правове поле, сприяюче комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок.

Дослідження існуючого положення в даній сфері діяльності дозволило автору виділити основні проблеми в області комерціалізації інтелектуальних технологій, які гальмують процеси формування і реалізації науково-технічного продукту полягають в наступному:

- а) нормативно-законодавча база формування процесів розробки, трансферу і використання результатів інтелектуальної праці;
- б) науково-методичні основи вартісної оцінки інтелектуальних технологій;
- в) організаційний механізм комерціалізації інтелектуальних технологій на промислових підприємствах і в наукових організаціях;
- г) проблема кадрового забезпечення ефективної реалізації процесів комерціалізації.

Перераховані проблеми не зменшують значущість і інших, зв'язаних, наприклад, з фінансуванням, створенням необхідної інфраструктури, ринковою затребуваністю науково-технічних і ін. Проте парадокс ситуації, що склалася, з якою стикається немало фірм, полягає в тому, що навіть при подоланні фінансової проблеми і наявної ринкової потреби на інтелектуальні технології їх комерціалізація не просувається. Підприємства в основному йдуть по уторованому шляху: інвестиції - виробництво продукції на основі розробленої технології, тобто сама інтелектуальна технологія як комерційний продукт як би випадає з цього ланцюжка. А відмінність інтелектуальних технологій як інтелектуального продукту від будь-якого іншого полягає в тому, що інтелектуальні технології – це перш за все інтелектуальний результат, тобто результат неупредметненої праці. Тому головною особливістю наукового продукту представляє така його характеристика, як право власності.

Дослідження в області макроекономіки дозволяють знаходити відповіді на поставлені питання, бо саме макроекономіка займається обґрунтуванням методів і механізмів організації державного регулювання інноваційної політики, яка включає не лише законодавчу основу і нормативно-правову базу, але також і механізми управління, методи і інструменти, за допомогою яких здійснюється державна інноваційна політика.

У науковому співтоваристві говорити і рухатися в цьому напрямі з середини 90-х, але значних «проривних» результатів на рівні країни і загальному фоні економіки поки не отримано. Є значні результати на рівні окремих регіонів причому не тих, де розвинена сировинна економіка, а тих, де, по-перше, розвинений науково-освітній комплекс, по-друге, є політична воля керівництва регіону, на розвиток інноваційної діяльності. Необхідні чіткі орієнтири - чому використання інноваційних розробок, побудова інноваційної інфраструктури, створення інноваційного «духу» принесло значно велику корисність, чим продовження нарощування доходів за рахунок експлуатації природних ресурсів. Необхідні відповіді на питання: якими шляхами можна досягти інноваційного буму? Як мінімізувати витрати, отримуючи при цьому максимальні вигоди? Априорі саме від наукового співтовариства очікується те, що привнесло найбільш вкладу у вирішення цих конкретних проблем, з одного боку, і у вирішення проблеми організації державного регулювання інноваційної політики в цілому - з іншою. Тобто необхідний двосторонній зустрічний розвиток інноваційного простору: з боку держави - забезпечення правил гри: розробка інноваційної політики і механізмів її реалізації, організація інститутів, що підтримують інноваційну активність; з боку суб'єктів економічної діяльності - зацікавленість в розвитку інноваційної активності, а також використанні механізмів і інструментів її реалізовують.

1. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.
2. Перерва П.Г. Банкротство, санація та реструктуризація підприємства як економічні категорії антикризового управління / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, В.Л.Товажнянський // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПИ». – 2015. – № 59 (1168). – С. 148-152.
3. Науково-методичні підходи до вирішення проблем практичної реалізації механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / П.Г.Перерва, І.В.Гладенко, А.В.Косенко, М.М.Ткачов // Вестник Нац. техн. ун-та «ХПИ» : сб. науч. тр. Темат. вып. : Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2008. – № 18. – С. 105-110.
4. Перерва П.Г. Формування кон'юнктури ринку електротехнічної продукції / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : зб. наук. праць. Сер. : Проблеми економіки та управління. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 815. – С. 118-125.
5. Ткачов М. М. Ринок контрафактної продукції в системі неформальної економіки / М. М. Ткачов // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПИ». – 2013. – № 22 (995). – С. 89-95.
6. Перерва П.Г. Моделювання стратегічної політики маркетингу конкурентоспроможності на засадах бенчмаркінгу / П.Г.Перерва, Н.П.Ткачова // Економічні науки : зб. наук. праць. Сер. : Економіка та менеджмент. – Луцьк : ЛНТУ, 2012. – Вип. 9 (34), ч. 2. – С. 10-23.
7. Косенко О. П. Комерціалізація інтелектуально-інноваційних технологій [Монографія] / О.П. Косенко. - Х.: «Смугаста типографія», 2015.- 517 с.
8. Перерва П.Г. Маркетинг на промисловому підприємстві.- М.: НПО «Реклама, інформація, маркетинг», 1991.- 80 с.
9. Косенко А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. проф. Перервы П.Г. и проф. Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц.техн.ун-т, 2009. – 170 с.
10. Перерва П.Г. Управление ассортиментом продукции / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.
11. Перерва П.Г. Управление сбытом промышленной продукции в системе маркетинга.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 93 с.
12. Перерва П.Г. Исследование рынка промышленной продукции / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.
13. Перерва, П.Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства / П.Г.Перерва, Н.М.Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2012. - №2. - С. 191-198.

Косінський П.М., аспірант кафедри економіки
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВІ ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ПЕРЕРОБКИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Сьогодні розвинені країни Європейського Союзу взяли за основу економічної діяльності стратегію збалансованого розвитку, яка забезпечує узгодження економічних, екологічних та соціальних інтересів усіх сторін еколого-економічних відносин з приводу відтворення, заготівлі та